

Summary

Morozovska T. Formation and development of scientific and conceptual approaches to determining essence of environmental rights of persons.

The article is concerned with the research of formation and development of scientific and conceptual approaches to determining essence of the environmental rights of persons in the legal doctrines of Ukraine, the former Soviet Union, the contemporary Russian Federation and European Union.

Key words: environmental rights, the biocentric position, sustainable development.

УДК 349.6; 368.55

Е. В. ПОЗНЯК

Еліна Владиславівна Позняк, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЛІСІВ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Конституцією України¹ задекларовано відповідальність нашої держави та громадян перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями, що значною мірою спрямовано на гарантування екологічних прав громадян, збереження довкілля, життєво важливим компонентом якого є ліси. З огляду на визнану науковцями та законодавцем необхідність підвищення рівня лісистості на території України, посилення процесу заповідання на лісових ділянках, оптимізацію лісокористування та ведення лісового господарства, важливого значення наразі набуває еколого-інформаційне забезпечення усієї діяльності з використання, охорони, відтворення та захисту лісів. Одним із джерел інформації про ліс продовжують залишатись дані екологічного моніторингу і в їх складі – дані моніторингу лісів.

Лісівничо-правова проблематика тривалий час була об'єктом науково-правових досліджень таких учених радянського періоду та сьогодення, як В. Ф. Горбовой, Р. К. Гусев, Л. І. Дембо, О. І. Крассов, В. Л. Мунтян, Г. Ю. Бистров, С. О. Боголюбов, О. Д. Гордієнков, Л. О. Заславська, А. Б. Іскоян, Н. В. Колодіна, С. С. Константи́ніді, В. В. Костицький, П. Ф. Кулинич, П. В. Мельник, В. П. Непийвода, Г. М. Полянська, О. В. Сасов, М. С. Сахіпов, О. А. Сєдов, А. К. Соколова, С. М. Шершун, Н. Г. Юрчишин та ін. Дослідження правових засад моніторингу лісів проводиться у рамках досліджень правових питань екологічного моніторингу (моніторингу довкілля або моніторингу навколишнього природного середовища) такими вченими, як В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, М. М. Бринчук, Д. В. Бусуйок, О. К. Голіченков, М. І. Єрофєєв, М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, М. І. Малишко, М. В. Мозальова, М. В. Хотулева, С. В. Шарапова, Ю. С. Шемшученко та ін. Окремих аспектів здійснення екологічного моніторингу торкалась і автор цієї статті. Однак питання правового забезпечення моніторингу лісів, на наш погляд, все ще потребують належної уваги з боку дослідників еколого-правової проблематики.

Метою даної статті є дослідження сучасного стану правового регулювання відносин із здійснення моніторингу лісів як важливого напрямку державної екологічної та в її складі – лісової політики, розвитку правової практики, виявлення недоліків та прогалин у чинному законодавстві, а також внесення пропозицій щодо його вдосконалення з огляду на міжнародно-правові та європейські підходи до регулювання зазначених відносин. Отримання екологічно значимої інформації про стан лісів у результаті організації та проведення спостережень, здійснення інших досліджень у рамках моніторингу лісів сприятиме раціональному використанню, охороні, відтворенню, захисту лісів України, збільшенню лісистості України.

Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затвердженими Законом України від 21 грудня 2010 р., у рамках охорони лісів визнано, що за площею лісів та запасами деревини Україна є державою з дефіцитом лісових ресурсів. Ліси займають більш як 15,7 відсотка території України (9,58 мільйона гектарів) і розташовані в основному на півночі (Полісся) та заході (Карпати). Оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показник лісистості 20 відсотків, для досягнення якого необхідно створити більше 2 мільйонів гектарів нових лісів. Загальна площа вкритих лісовою рослинністю земель збільшилася з 1961 року із 7,1 до 9,5 мільйона гектарів (на 33,8 відсотка). Якщо б зазначені темпи заліснення були збережені, то лише через 20 років в Україні міг би бути досягнутий оптимальний рівень лісистості.

Звісно ж, за останні 5 років зазначені оптимістичні наміри законодавця були скориговані фактичною військовою ситуацією в державі, воєнними діями на Сході нашої країни (з триваючим екоцидом, у тому числі й у відношенні лісів та лісових ресурсів) та системною кризою, що має тенденції до загострення. Наразі, на наш погляд, моніторинг лісів у складі екологічного моніторингу можна розглядати в якості ефективного інструмента досягнення цілей Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, який має віднайти своє концептуальне, а в подальшому –

нормативно-правове – забезпечення у Програмі збереження навколишнього природного середовища (за вектором безпеки розвитку держави).

Майже десятиліття тому проблеми ефективності правового регулювання лісових відносин, підвищення рівня лісистості, посилення матеріальної бази лісової науки й освіти на державному рівні було передбачено в Концепції реформування та розвитку лісового господарства, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі – КМ України) від 18 квітня 2006 р. № 208-р. Проведення ефективного моніторингу стану лісів розглядалось Концепцією у якості засобу підвищення ефективності управління лісовим господарством. Удосконалення системи ведення лісового господарства передбачало, зокрема постійний радіологічний моніторинг, удосконалення системи лісовпорядкування, інвентаризації і моніторингу стану лісів на основі геоінформаційних технологій (пункти 1 і 3 розділу IV).

Державною цільовою програмою «Ліси України» на 2010 – 2015 роки, затвердженою постановою КМ України від 16 вересня 2009 р. № 977, ставилось за мету визначення основних напрямів збалансованого розвитку лісового господарства, спрямованих на посилення екологічних, соціальних та економічних функцій лісів, зокрема за допомогою проведення моніторингу стану та інвентаризації лісів, проведення постійного радіологічного моніторингу. Виконання даної Програми, зокрема дало б змогу: поліпшити стан та якісний склад лісів, посилити їх екологічні функції та підвищити продуктивність; створити умови для досягнення оптимальних показників рівня лісистості; удосконалити законодавство з питань лісового господарства з урахуванням екологічних, соціальних та економічних функцій лісів; запровадити нові природозберігаючі технології проведення лісозаготівель; удосконалити та оптимізувати систему управління лісовим господарством, лісовпорядкування, інвентаризації та моніторингу стану лісів.

Моніторинг лісів є системою регулярного спостереження, оцінки і прогнозу динаміки кількісного і якісного стану лісів. Моніторинг лісів проводиться шляхом збирання, передавання, збереження та аналізу інформації про стан лісів, прогнозування змін у лісах і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для інформаційно-аналітичного забезпечення управління лісами, прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану лісів, дотримання вимог екологічної безпеки та принципів ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку. Моніторинг лісів є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища згідно зі ст. 55 Лісового кодексу України (у редакції Закону України від 8 лютого 2006 р.) та ст. 22 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р.

Ведення моніторингу лісів передбачається даним кодексом у процесі організації лісового господарства та лісовпорядкування (п. 6 ст. 35, п. 15 ст. 46). Шляхом систематичного спостереження за станом лісів забезпечується захист лісів від шкідників і хвороб як один із засобів організації охорони і захисту лісів (ч. 3 ст. 86). Ведення моніторингу лісів регулюється нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства (п. 4 ч. 1 ст. 37).

Моніторинг лісів є елементом системи природоресурсного управління², а саме – функцією управління комплексного характеру в сфері використання, відтворення, охорони й захисту лісів, реалізується в еколого-управлінських відносинах³. Повноваження з організації даного виду моніторингу Лісовим кодексом України віднесено до компетенції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства (п. 3 ч. 1 ст. 28-1), – Держлісагентства України, яке відповідно до своїх завдань здійснює моніторинг лісів (п.п. 8 п. 4 Положення про Державне агентство лісових ресурсів України, затверджене постановою КМ України від 8 жовтня 2014 р. № 421).

Елементами моніторингу лісів, який здійснює Держлісагентство України відповідно до п. 8 Положення про державну систему моніторингу довкілля, затверджене постановою КМ України від 30 березня 1998 р. № 391, є моніторинг: ґрунтів земель лісового фонду (радіологічні визначення, залишкова кількість пестицидів, агрохімікатів і важких металів); лісової рослинності (стан, продуктивність, пошкодження біотичними та абіотичними чинниками, біорізноманіття, радіологічні визначення); мисливської фауни (видові, кількісні та просторові характеристики).

Спеціальне надвідомче управління у сфері моніторингу лісів здійснює Мінприроди України шляхом: організації моніторингу навколишнього природного середовища, розробки методики його проведення у відповідності до підпунктів 67–70 Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України, затверджене постановою КМ України від 21 січня 2015 р. № 32; організаційної інтеграції (спільно з обласними та Київською державними адміністраціями) суб'єктів системи моніторингу довкілля згідно з п. 12 Положення про державну систему моніторингу довкілля.

Так як ліс є природним комплексом, виходячи з ч. 1 ст. 1 ЛК України, який становить основу для природних ландшафтів, правові засади використання, охорони та відтворення лісів містяться й у ряді інших джерел екологічного права, що свідчить про екосистемний підхід законодавця до регулювання лісових відносин. Це Закони України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 р., «Про меліорацію земель» від 14 січня 2000 р., «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону» від 10 лютого 2000 р., «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000 р., «Про Червону книгу» від 7 лютого 2002 р., «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р., «Про екологічну мережу України» від 24 червня 2004 р., а також Водний кодекс України від 6 червня 1995 р., Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.⁴, Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. та ін. Моніторингові дослідження стану лісових об'єктів,

оцінки впливів на них, прогнозування можливих негативних змін у лісах охоплюються нормами зазначених нормативно-правових актів.

Останнім часом гостро постає проблема охорони й захисту лісів від пожеж, шкідників, забруднень відходами тощо, зрештою – від надзвичайних екологічних ситуацій техногенного та природного характеру. Дані моніторингу лісів слід розглядати в якості елемента системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій з метою завчасного реагування на них, як слідує з п. 11 ч. 1 ст. 2 та ст. 43 Кодексу цивільного захисту України.

Міжнародно-правове регулювання лісових відносин, у тому числі лісових моніторингових відносин, здійснюється шляхом укладання договорів, здійснення природничих наукових досліджень біологічного різноманіття, середовищ існування його видів тощо⁵. Понад 20 років міжнародно-правова взаємодія країн світу будується на Принципах лісівництва, прийнятих Конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку 14 червня 1992 р. (м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія), де одним з принципів є забезпечення своєчасної, надійної та об'єктивної інформації про ліси та лісові системи, що має виключно важливе значення для підвищення поінформованості громадськості та прийняття обґрунтованих рішень, що має заохочуватися (п/п «с» п. 1).

Ліси входять до складу біологічного різноманіття та належать до екосистем, виходячи зі ст. 2 Конвенції ООН про охорону біологічного різноманіття від 5 червня 1992 р. (м. Ріо-де-Жанейро, Бразилія; ратифікована Законом України від 29 листопада 1994 р.). Моніторинг компонентів біологічного різноманіття здійснюється сторонами, виходячи з необхідності прийняття заходів щодо їх збереження, відкриття найбільших можливостей для сталого їх використання. Сторони здійснюють моніторинг наслідків процесів та категорій діяльності, які здатні справляти або справляють значний несприятливий вплив на біологічне різноманіття, збирають та систематизують дані моніторингу, проводять інші дослідження (ст. 7).

Правова охорона лісів як елементів біологічного різноманіття забезпечується Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 р. (м. Київ, Україна; ратифікована Законом України від 7 квітня 2004 р.). Сторони цієї Конвенції проводять політику, спрямовану на сприяння, серед іншого: спільним або взаємодоповнюючим моніторинговим програмам, включаючи систематичний моніторинг стану довкілля; порівнянності, взаємодоповненню та стандартизації методів дослідження і відповідних заходів щодо збору даних; системі раннього попередження, моніторингу та оцінки природних та техногенних ризиків і загроз; інформаційній системі, доступній усім сторонам (ст. 12). Протоколом про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 27 травня 2011 р. (м. Братислава, Словаччина; ратифікована Законом України від 16 жовтня 2012 р.) запроваджено співробітництво сторін у рамках існуючих міжнародних ініціатив у сфері гармонізації моніторингу лісів у Карпатах, що сприяє досягненню цілей цього Протоколу. При цьому зазначається, що сторони співпрацюють з гармонізації баз даних і забезпечення того, що національні результати лісового моніторингу інтегруються у спільну інформаційну систему (ст. 17).

Україна приєдналася до Загальноєвропейського процесу захисту лісів на рівні міністрів (MCPFE) і підписала, поряд з іншими країнами, Страсбурзьку резолюцію S1 щодо обов'язкового проведення моніторингу лісових екосистем згідно з вимогами Міжнародної Спільної Програми оцінки та моніторингу впливу забруднення повітря на ліси в регіоні Європейської Економічної Комісії ООН (ICP-Forests). Закладання мережі постійних ділянок моніторингу лісів розпочато в 1989 р., з того часу лісовий моніторинг розвивається як багаторівнева система. Багаторівневність дає можливість збалансувати витрати на моніторинг і рівень його інформативності⁶.

Лісовий моніторинг практично у всіх країнах світу розвивається як багаторівнева система. Перший рівень моніторингу (екстенсивний) – гармонізований з Міжнародною Спільною Програмою оцінки та моніторингу впливу забруднення повітря на ліси є регіон Європейської Економічної Комісії ООН (ICP-Forests). Інформація, отримана на першому рівні моніторингу, дає можливість оцінювати часову та просторову динаміку стану лісів, проте її недостатньо для з'ясування причинно-наслідкових закономірностей таких змін. Ці завдання виконуються на другому рівні моніторингу (інтенсивному), що проводиться як за методикою моніторингу лісів ICP-Forests, так і за американською технологією моніторингу стану лісу – Forest Health Monitoring (FHM). Крім індикаторів впливу на ліси стрес-факторів, на другому рівні визначаються головні параметри лісових екосистем, необхідні для оцінки видового біорізноманіття рослин, визначення балансу вуглецю в лісах, впровадження технологій їх дистанційного зондування⁷.

Регламентом Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 2152/2003 від 17 листопада 2003 р. про моніторинг лісів та екологічну взаємодію у Співтоваристві (Forest Focus) засновується Схема Співтовариства для широко призначеного, гармонізованого та усебічного моніторингу стану лісів (надалі – схема) для того, щоб: продовжувати та далі розвивати моніторинг забруднення повітря і впливу забруднення повітря або інших речовин та факторів, які впливають на ліси, такі як біотичні й абіотичні фактори, фактори антропогенного походження; моніторинг лісових пожеж та їх причин і наслідків; попередження лісових пожеж; оцінити вимоги щодо розвитку моніторингу ґрунтів, зв'язування вуглецю, впливи зміни клімату та біологічне різноманіття, а також захисні функції лісів; постійно оцінювати ефективність діяльності з моніторингу в оцінюванні стану лісів та подальший розвиток моніторингової діяльності (ст. 1).

Схема надає достовірні й порівнювані дані та інформацію про стан і шкідливі впливи на ліси на рівні Співтовариства, допомагає оцінити заходи, які виконуються, щоб сприяти охороні та захисту лісів заради постійного розвитку, з особливим наголосом на діях, що вживаються для зменшення негативних впливів на ліси. Схема спрямована на врахування й поєднання, де це доцільно, чинних та запланованих національних, Європейських і світових механізмів моніторингу, а також на узгодження з відповідними міжнародними угодами.

Отже, проведений аналіз зазначених джерел правового регулювання еколого-моніторингових відносин у сфері здійснення моніторингу лісів в Україні в сучасних умовах дозволяє зробити висновки та висловити пропозиції щодо подальшого вдосконалення правового регулювання у цій сфері.

По-перше, стан розвитку правового регулювання відносин у сфері здійснення моніторингу лісів характеризується «розпорошеністю» правових норм значної кількості законодавчих, підзаконних та міжнародно-правових актів по правових актах різної юридичної сили і природи, що зумовлює необхідність їх систематизації. По-друге, напрями вдосконалення законодавства в цій сфері зумовлені не тільки об'єктивними чинниками розвитку лісового господарства й лісництва як окремого виду діяльності, а й інтеграційними процесами, в яких на сьогоднішній день перебуває Україна, а саме – в міжнародному та європейському співробітництві.

У рамках інтеграції українського законодавства із законодавством Європейського Союзу згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами з іншої сторони (ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 р.), вбачаємо подальший розвиток лісового законодавства з урахуванням європейських підходів та міжнародної співпраці. Слід більш активно здійснювати імплементацію міжнародно-правових норм та гармонізацію національного законодавства із законодавством Європейського Союзу в сфері здійснення екологічного моніторингу в цілому та окремих його видів⁸. Не втрачає своєї актуальності ідея про прийняття окремого Закону України про екологічний моніторинг⁹, який був би спрямованим і на регулювання відносин із здійснення моніторингу лісів та інших природних ресурсів.

Пропонуємо розробити Положення про здійснення державного моніторингу лісів та затвердити його на рівні КМ України, як це зроблено у сфері правового забезпечення моніторингу земель, вод, інших природних ресурсів, явищ та процесів. Крім звичних підходів, наприклад, до термінології, суб'єктного та об'єктного складу правовідносин, принципів взаємодії суб'єктів моніторингу лісів між собою, пропонуємо запровадити правові форми такої взаємодії, встановити періодичність проведення спостережень за станом лісів у межах усієї України, а також за регіональним принципом, запровадити вивчення стану лісів з урахуванням динаміки природних та техногенних впливів на стан лісів, кліматичних змін на території України.

Доцільно було б оцінити ефективність виконання положень Концепції реформування та розвитку лісового господарства та Державної цільової програми «Ліси України» на 2002–2015 роки у сфері організаційно-правового, економічного, наукового, інформаційного, кадрового та іншого забезпечення моніторингу лісів на сьогоднішній день.

Зазначене сприятиме подоланню фрагментарності правового регулювання відносин із здійснення моніторингу лісів, гарантуванню сталого лісокористування, охороні та відтворенню лісових екосистем, отриманню об'єктивної інформації про зміни в лісах, запобігатиме надзвичайним екологічним ситуаціям у лісах, сприятиме підвищенню ефективності екологічного нагляду (контролю) в лісах, проведенню лісової інвентаризації та сертифікації, веденню державного лісового кадастру.

¹ Нормативно-правові акти див. згідно з Офіційним сайтом Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

² Правові форми екологічного контролю: Навчальний посібник / М. В. Краснова, Е. В. Позняк, Т. О. Коваленко [та ін.] / За ред. М. В. Красної. – К.: Алерта, 2012. – 760 с. – С. 208.

³ Позняк Е. В. Правові проблеми розвитку інституту екологічного моніторингу в Україні / Е. В. Позняк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Науковий збірник. – 2013. – № 6-2, т. 2. – С. 62–66. – С. 64.

⁴ Позняк Е. В. Правові засади та перспективи відтворення лісів в Україні / Е. В. Позняк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право» / Ред. кол.: Д. О. Мельничук (голова) та ін. – 2010. – Вип. 156. – С. 204–213. – С. 207.

⁵ Позняк Е. В., Шараєвська Т. А. Міжнародно-правові підходи до здійснення екологічного моніторингу в Україні / Е. В. Позняк, Т. А. Шараєвська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Науковий збірник. – 2014. – № 10-1, т. 2. – С. 45–52. – С. 50.

⁶ Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук [та ін.]; за ред. Г. І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 152–154. – С. 154.

⁷ Матусяк М. В., Гуляр М. В., Бондарчук О. В. Особливості впровадження моніторингу лісів ICP-FORESTS в Україні / М. В. Матусяк, М. В. Гуляр, О. В. Бондарчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://huluar.mv.vk.vntu.edu.ua/file/77ce25a304dc1989d4b17f2bddceff08f.pdf>

⁸ Позняк Е. В., Шараєвська Т. А. Вказана праця. – С. 50.

⁹ Див.: Позняк Е. В. Правові проблеми розвитку інституту екологічного моніторингу в Україні / Е. В. Позняк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. Науковий збірник. – 2013. – № 6-2, т. 2. – С. 62–66. – С. 64–65; Позняк Е. В., Шараєвська Т. А. Вказана праця. – С. 50; Шарапова С. В. Правове забезпечення екологічного моніторингу в Україні / С. В. Шарапова: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 19 с. – С. 16.

Резюме

Позняк Е. В. Правове регулювання моніторингу лісів в Україні з урахуванням міжнародних та європейських тенденцій.

У статті досліджено стан правового регулювання відносин із здійснення моніторингу лісів у нашій державі, виявлено недоліки та прогалини в законодавстві, яке регулює відносини в даній сфері. Внесено пропозиції стосовно врахування міжна-

родно-правових та європейських підходів до регулювання відносин із здійснення моніторингу лісів у чинному законодавстві України.

Ключові слова: екологічний моніторинг, законодавство Європейського Союзу, лісистість України, міжнародно-правові норми, моніторинг довкілля, моніторинг лісів, моніторингові дослідження, спостереження за станом лісів.

Резюме

Позняк Э. В. Правовое регулирование мониторинга лесов в Украине с учетом международных и европейских тенденций.

В статье исследовано состояние правового регулирования отношений по осуществлению мониторинга лесов в нашей стране, выявлены недостатки и пробелы в законодательстве, регулирующие отношения в этой сфере. Внесены предложения по учету международно-правовых и европейских подходов к регулированию отношений по осуществлению мониторинга лесов в действующем законодательстве Украины.

Ключевые слова: законодательство Европейского Союза, лесистость Украины, международно-правовые нормы, мониторинговые исследования, мониторинг лесов, мониторинг окружающей среды, наблюдение за состоянием лесов, экологический мониторинг.

Summary

Pozniak E. The legal regulation of forest monitoring in Ukraine considering international and European trends.

In the article the author studies the state regulation of the forests monitoring relations in our country, reveals weaknesses and gaps in the legislation regulating relations in this field. The author suggests amendments the current legislation of Ukraine based on international law and European approaches to the regulation of forests monitoring relations.

Key words: environmental monitoring, EU legislation, international law, environmental monitoring, forest monitoring, monitoring studies, monitoring of forests, woodiness of Ukraine.

УДК:349.6:504.3(477)

В. О. ЮРЕСКУЛ

Вікторія Олександрівна Юрескул, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОВІТРЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Закон України «Про охорону атмосферного повітря» у редакції від 21 червня 2001 р. у ст. 1 визначає атмосферне повітря як життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами жилих, виробничих та інших приміщень¹. У Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р.² йдеться про гігієнічні вимоги до атмосферного повітря в населених пунктах та повітря у виробничих та інших приміщеннях (ст. 19). Отже, у чинному законодавстві України розрізняються атмосферне повітря за межами приміщень та повітря у приміщеннях. При цьому, до об'єктів екологічного права відносять лише атмосферне повітря. Повітря у приміщеннях не відносять до об'єктів екологічного права через те, що воно хоча і має природне походження, проте втратило взаємозв'язок з природним середовищем. Воно за волею людини перейшло зі світу природного у світ соціальний, у якому діють інші закономірності функціонування та розвитку природної матерії³.

Однак, щодо переходу атмосферного повітря в повітря і навпаки виникають певні складнощі. Як і коли саме це відбувається законодавством чітко не врегульовано. Можливо провести умовну лінію вздовж, наприклад, вікон і дверей, що буде відмежовувати атмосферне повітря від повітря. А що відбувається, коли у приміщенні відкриті вікна і двері, сильний протяг? Чи достатньо для перетворення атмосферного повітря на повітря перетнути таку умовну лінію, чи воно має переміститися на якусь визначену відстань, чи знаходиться певний визначений проміжок часу у приміщенні? Отже, коли і як саме атмосферне повітря стає повітрям, їх взаємозв'язок чітко не визначається чинним законодавством. Зв'язок атмосферного повітря з повітрям дуже тісний і питання щодо доцільності їх відмежування, віднесення і невіднесення до об'єктів екологічного права є дискусійним.

Ми маємо справу з єдиним у своєму роді життєво важливим компонентом довкілля, який має властивість рухатися у просторі, є нематеріалізованим природним ресурсом⁴. До специфічних ознак атмосферного повітря відносять і таку ознаку як неможливість встановлення меж⁵.

У деяких країнах у визначенні поняття атмосферного повітря не йдеться про місце його перебування. Відповідно до ст. 3 Закону Республіки Молдова «Про охорону атмосферного повітря» від 17 грудня